

ТЕКСТ СТАТТІ ТУТ

Я. Є. БОРОВСЬКИЙ (Київ)

75-річчя доктора історичних наук С. О. Висоцького

15 липня 1998 р. Сергію Олександровичу Висоцькому, доктору історичних наук, відомому досліднику культури Київської Русі виповнилося 75 років. Його наукове життя (понад 45 років), пройшло в стінах Інституту археології НАН України та Софійського музею.

Головним об'єктом досліджень ученого був Софійський собор — видатна пам'ятка культури Київської Русі, де 10 років після закінчення Київського університету ім. Т. Г. Шевченка в 1958 р. Сергій Олександрович працював на посаді старшого наукового співробітника. Його наукові інтереси були насамперед пов'язані з вивченням давньокиївських графіті — написів та малюнків XI— XIV ст., що збереглися на стінах Софійського собору та інших стародавніх архітектурних пам'ятках Києва. Саме працюючи у Софійському музеї, вченим була написана перша монографія про графіті "Древнерусские надписи Софии Киевской XI— XIV вв. Выпуск 1" (К., 1966), яка привернула увагу наукової громадськості, оскільки в ній були опубліковані важливі графіті, пов'язані за змістом не

тільки з літописними повідомленнями, а й матеріалами, що репрезентували київську писемну школу і свідчили про київську говірку в XI— XII ст., на її зв'язок із сучасною українською мовою.

Із серпня 1967 р. С. О. Висоцький працює в Інституті археології НАН України на посаді старшого наукового співробітника. Працюючи у Відділі слов'яно-руської археології, вчений продовжував успішно вивчати давньоруську епіграфіку, результатом чого було створення ним "Корпусу епіграфічних пам'яток Києва", до якого увійшли графіті із Софійського собору, церкви Михайла Видубицького монастиря, руїн Успенського собору Києво-Печерського монастиря, Золотих воріт. Кирилівської церкви та ін. Матеріали корпусу було видруковано у трьох монографіях: "Древнерусские надписи Софии Киевской XI— XIV вв. Вып. I" (К., 1966, написи №—98); "Средневековые надписи Софии Киевской (по материалам граффити XI—XVII вв.)" (К., 1976, написи №99—292); "Киевские граффити XI—XVII вв." (К., 1985, написи №93-416).

Дослідження С. О. Висоцьким давньокиївських графіті провадилося на стикові різних дисциплін: археології, історії та мовознавства і тому вимагало від автора великої ерудиції. Київські графіті мають важливе значення для вивчення походження й поширення давньоруської писемності. Неабияке значення в цьому має знахідка серед графіті Софійського собору азбуки неповного складу, яка не є вже грецьким алфавітом, але ще й не кирилиця, що вказує на еволюційний розвиток кирилівської писемності. Дуже важливим є й висновок вченого про безперервність київської писемної традиції від часів Київської Русі XI— XIII ст. до козацької України XVII ст.

Результатом досліджень С. О. Висоцьким киеворуської епіграфіки стали кандидатська дисертація на тему "Давньоруські написи Софії Київської XI— XIV ст.", яку він захистив у 1967 р. та докторська на тему "Середньовічні написи Софії Київської (за матеріалами графіті XI—XVII ст.)", захищена в Інституті археології НАН України в 1978 р.

До наукових інтересів С. О. Висоцького, крім киеворуської епіграфіки, відносилося ще й вивчення давнього фрескового живопису Софійського собору, зокрема світського. І в цій галузі Сергій Олександрович досягнув значних успіхів, особливо в атрибуції загадкових композицій у вежах собору, які вчений аргументував у своїй монографії на цю тему "Светские фрески Софийского собора в Киеве" (К., 1989) і пов'язав із зображенням княгині Ольги на прийомі у Костянтина Багрянородного в Царгороді.

Археологічні дослідження С. О. Висоцьким буж пов'язані з вивченням архітектури Золотих воріт та Софійського собору. В 1970— 1973 рр., працюючи І Київській постійно діючій археологічній експедиції Інституту археології, він провів ретельне архітектурно-археологічне дослідження Золотих воріт, матеріали «кого було використано для відбудови пам'ятки. Варто зазначити, що саме С. О. Висоцький був ініціатором і натхненником відбудови пам'ятки з метою її збереження.

С. О. Висоцьким, крім згаданих монографій, було написано і видруковано більш як 120 наукових статей, а також науково-популярні книги: "Генуезька фортеця в Судаку" (К., 1972); "Про що розповіли давні стіни" (К., 1976); "Золотые ворота в Киеве" (К., 1982); "Княгиня Ольга і Анна Ярославна — славні жінки Київської Русі" (К., 1991). Ним же написані важливі розділи з культури Київської Русі в колективних монографіях: "Історія Української РСР", "Історія Києва", "Археологія Української РСР" тощо.

Наукова діяльність С. О. Висоцького була відзначена кількома нагородами: премією НАН України по історії а 1979 р. за монографію "Древнерусские надписи Софии Киевской XI—XIV вв." та "Средневековые надписи Софии Киевской XI—XVII вв.", грамотою Президії Верховної

Ради України в 1982 р. за збереження і відбудову Золотих воріт, Державною премією України в 1983 р. за досягнення у науковій роботі.

З 1982 р. по 1985 р. С. О. Висоцький очолював Сектор археології Києва Інституту археології НАН України, з 1985 р. він — провідний науковий співробітник-консультант інституту. На протязі багатьох років учений займався питаннями охорони пам'яток археології, був головою первинної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури Інституту археології, членом Вченої ради інституту та Спеціалізованої ради для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук при Інституті археології НАН України.

Нині С. О. Висоцький на заслуженому відпочинку. Однак він не припиняє своєї наукової діяльності, продовжуючи дослідження в галузі культури Київської Русі, зокрема з історії києворуської писемності. Колеги і всі шанувальники С. О. Висоцького щиро вітають ювіляра і зичать йому доброго здоров'я та подальших успіхів у науковій роботі.